

Економічні науки

КОЧАРЯН ІННА СЕРГІЇВНА

к. е. н., доцент, перший проректор

Київського національного університету театру,

кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого

м. Київ, Україна

ОБГРУНТУВАННЯ СТУПЕНЮ ПРОПОРЦІЙНОСТІ В ПЛАНУВАННІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Одним із пріоритетних напрямків світової державної політики в сфері вищої освіти є модернізація управління, пошук нових, відкритих і демократичних моделей управління. На цьому наголошується в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») і, в Національній доктрині розвитку освіти в Україні в XXI столітті. Пріоритетними напрямками діяльності управлінських структур сьогодні й на перспективу має стати становлення системи вищої освіти в умовах ринкових відносин і забезпечення її розвитку з урахуванням кардинальних змін в організаційно-економічних, правових, соціально-психологічних відносинах, що склалися як у ній, так і в суспільстві в загалом [1, 2].

Підтримка відповідності між підготовкою фахівців з вищою освітою і потребою в них галузей економіки (видів економічної діяльності) і населення є важливою проблемою в системі державного регулювання, яка є підставою узгоджень загальнодержавних інтересів з інтересами людини, з одного боку, та з інтересами вищих навчальних закладів, — з іншого.

Суть визначення попиту і пропозиції фахівців з вищою освітою і балансової ув'язки полягає в тому, що попит є елементом загальної потреби галузей економіки і населення в фахівцях, а пропозиція фахівців,

— часткою загального ринку праці. В сучасних умовах ринкової орієнтації потрібна нова модель визначення потреби в фахівцях з вищою освітою, яка би враховувала розвиток ринкових відносин у суспільстві.

Задля підтримання рівноваги між чисельністю випускників та потребами ринку праці актуальним залишається внесення зміни в систему планування і прогнозування структури підготовки кадрів з вищою освітою, а також необхідність орієнтувати вищі навчальні заклади на підготовку фахівців відповідно до попиту на ринку праці України.

З огляду на це нагальним є питання удосконалення методології та методів визначення потреби у фахівцях з вищою освітою, обґрунтування специфіки прогнозування потреби у фахівцях на макрорівні відповідно до попиту на ринку праці і ринку освітніх послуг [3].

Удосконалення процесів управління вищою освітою передбачає обов'язкове покращення планування, зокрема макроекономічного, як основної і найбільш складної функції управління. Планування, в свою чергу, має базуватись на сучасних методах, що дозволять отримати оптимальні рішення. В зв'язку із цим у кожній конкретній ситуації необхідно обґрунтувати чи розробити такий метод розв'язання планової задачі, який забезпечить найбільший ефект. Ефективність реалізації складних задач управління підвищується за рахунок використання засобів економіко-математичного моделювання та обчислювальної техніки.

Основою розробки та вдосконалення макроекономічного планування та прогнозування підготовки фахівців і розвитку вищої освіти є державна політика в цій сфері.

Аналіз існуючої системи макроекономічного планування та основних теоретичних розробок у сфері вищої освіти показав, що потреба суб'єктів господарської діяльності по багатьом спеціальностям не задовольняється, в той час, як існує багато спеціальностей, за якими кількість підготовлених фахівців значно перевищує потребу економіки.

При цьому навчальні потужності багатьох вищих навчальних закладів використовуються частково. Тобто основна мета системи вищої освіти — забезпечення фахівцями суб'єктів господарської діяльності досягається далеко ні в повної мірі.

Така ситуація ставить перед макроекономічним плануванням вищої освіти важливу та складну проблему розробки таких планів підготовки фахівців, у яких би в максимальній мірі задовольнялися потреби національної економіки у відповідних фахівцях. В нинішніх умовах, навіть при недостатньому фінансуванні вищої освіти, необхідно прагнути до розробки таких планів, які в однаковій мірі задовольняють потреби у фахівцях, тобто максимально підвищити пропорційність забезпечення фахівцями різних спеціальностей. Для вимірювання ступеню пропорційності (комплектності) підготовки фахівців може розглядатися відношення X / P для всієї множини спеціальностей,

де: X – план підготовки фахівців,

P – потреба економіки у фахівцях на даний період.

Цей вираз визначає ступінь, в якому розроблений план підготовки фахівців задовольняє реальну потребу економіки.

У нинішній ситуації це відношення суттєво відрізняється для різних спеціальностей. Для таких спеціальностей підготовки, як правознавство, економіка та багато інших, цей показник суттєво перевищує 1, тобто $X > P$, а показник $X - P$ відображає кількість фахівців, яких вища освіта підготувала понад існуючу потребу економіки.

В той же час, для інших спеціальностей цей показник значно менше 1, тобто величина $P - X$ відображає кількість фахівців, яких система вищої освіти не підготувала для задоволення потреб економіки.

Введемо відношення $\{X_i / P_i\}$, $i = \overline{1, m}$, де m – кількість спеціальностей, яка характеризує міру задоволення потреби P_i економіки у фахівцях i -ої спеціальності.

Оскільки рівень забезпечення фахівцями всієї множини спеціальностей визначається спеціальністю з найменшим відношенням X / P , то максимізація найменш забезпеченої спеціальності приводить до підвищення рівномірності забезпечення всієї системи.

Це дозволяє обґрунтувати цільову функцію задачі планування підготовки фахівців, яка матиме вид $\min_{i=1..m} \{X_i / P_i\} \rightarrow \max$.

Із застосуванням обґрунтованої цільової функції, сформулюємо задачу планування підготовки фахівців: знайти такі планові обсяги підготовки фахівців кожної спеціальності, при яких не буде перевищена загальна навчальна потужність з підготовки кожної спеціальності, сумарні річні витрати на підготовку фахівців не перевищать річний обсяг фінансування, або бюджет, вищої освіти, а ступінь задоволення потреби досягне максимального значення.

Література

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»): Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua
2. Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом Президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua.
3. Методичні рекомендації щодо визначення потреби у фахівцях із повною вищою освітою. Практично-методичне видання / Уклад. НДІ праці і зайнятості населення Мінпраці та НАН України. – К. : Соцінформ, 2004. – 43 с.